

นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566

The Government's Policy to Promote Alternative Tourism in the Eastern Region from 2001 to 2023

กฤษดา กฤตเมธานนท์¹, สุรพล ราชภักดิ์², ศุภชัย ศุภผล³ และ จักรี ไชยพินิจ⁴
Kritsada Kitametanon¹, Suraphol Rajbhandaraks², Suphachai Suphaphol³
and Chakkri Chaipinit⁴

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author, Email: ksang8494@gmail.com¹

Received: 2025-3-18; Revised: 2025-3-30; Accepted: 2025-3-31

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือกและศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566 2) นโยบายของรัฐที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวใน ภาคตะวันออกตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2566 และ 3) ข้อจำกัดและแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1) ตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือกและศักยภาพในพื้นที่ภาคตะวันออก แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ (1) รูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกมี 9 รูปแบบ (2) การท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก มี 8 จังหวัด (3) ตัวแสดงในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีองค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 14 องค์กร และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง 7 องค์กร (4) การบูรณาการตัวแสดงภาครัฐและเอกชนสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ ภาครัฐก็มีการบูรณาการกับเอกชนและภาคประชาชนร่วมกันบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ผลักดันนโยบายให้ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นในการร่วมมือหรือการบูรณาการ ระหว่าง 3 ภาคส่วน หน่วยงาน คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน 2) นโยบายของรัฐ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ (1) นโยบายของรัฐในมาตรการทางด้านกฎหมาย ซึ่งพบว่ามีกรนำนโยบายมาปฏิบัติจากแผนพัฒนาเพื่อให้เกิดการผลักดันนโยบายได้ดียิ่งขึ้น และ (2) นโยบายของรัฐในมาตรการสถาบัน 3) ข้อจำกัดและแนวทางการยกระดับ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1. ข้อจำกัดของการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก ภาพรวมพบว่าข้อจำกัดต่างๆ เกิดจากความต้องการของตลาดแรงงาน แผนงานการสร้างเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการเสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยให้กับการท่องเที่ยวทางเลือก 2. แนวทางการยกระดับ

คำสำคัญ: นโยบายของรัฐ, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวทางเลือก

Abstract

This research aims to study 1) the forms of alternative tourism actors and the tourism potential in the Eastern region from 2001 to 2023, 2) examine government policy that have played a role in promoting tourism in the Eastern region from 2001 to 2023, and 3) explore

the limitations and strategies for enhancing alternative tourism in the Eastern region. The research found that:

1) the actors involved in alternative tourism and its potential in the Eastern region are divided into four parts as follows: (1) There are 9 popular forms of alternative tourism in the Eastern region. (2) Alternative tourism in the Eastern region spans 8 provinces. (3) The actors managing alternative tourism in the Eastern region include 14 government organizations and 7 private sector organizations involved in implementing tourism policies. (4) The integration of government and private sector actors in policy implementation shows that the government collaborates effectively with private entities and the public sector in managing various tourist destinations, driving the success of tourism policies. This collaboration or integration occurs among three key sectors: the government, the public, and the private sector. 2) Government policies are divided into 2 parts as follows: (1) Government policies in legal measures. Overall government tourism policy development plans have been implemented to drive the policies even better, and (2) government policies in institutional measures. 3) Limitations and guidelines are divided into 2 parts as follows: 1. Limitations of promoting alternative tourism in the eastern region, it was found that various limitations are caused by the needs of the labor market. The plan to build tourist confidence focuses on enhancing the image of quality and safety for alternative tourism. 2. Guidelines for upgrading the development of alternative tourism in the Eastern region consist.

Keywords: Book-Tax Differences, Earning Quality, Earning Per Share

บทนำ

ภาคตะวันออกของประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและหลากหลาย เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศ ความแตกต่างแต่ละสภาพพื้นที่ อาทิ เป็นที่ราบสูง ภูเขาไม่สูงมากนัก ทอดยาวไปทางทิศตะวันตกต่อเนื่องกับทิวเขาบรรทัด เส้นแบ่งเขตปกครองระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ทิวเขาจันทบุรีทางชายฝั่งทะเลตะวันออก ลักษณะเรียบยาวมีส่วนโค้งเว้าตามการกัดเซาะจากน้ำทะเล มีแม่น้ำหลายสายไหลลงสู่ทะเลด้านอ่าวไทย คือ แม่น้ำระยอง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำประแส แม่น้ำตราด แม่น้ำบางปะกง ภูมิลักษณะดังกล่าวอยู่ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ นครนายก ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี จันทบุรี ระยอง ตราด และสระแก้ว บางแห่งเหมาะแก่การเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ บางแห่งเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ บางพื้นที่เหมาะสำหรับผู้ชื่นชอบการผจญภัยบนภูเขา ป่าไม้ รวมถึงกิจกรรมทางน้ำ อาทิ พายเรือ ดำน้ำ ตกปลา ฯลฯ ซึ่งแต่ละพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างเป็นปัจจัยผลักดัน (Push factor) ให้บุคคลวางแผนออกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดกลุ่มตามความหลากหลายลักษณะ ได้คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Based Tourism) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) และแหล่งท่องเที่ยวตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Expectations in behavior based tourism) โดยข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในภาคตะวันออก ณ ราคาประจำปี 2559 มีมูลค่าเท่ากับ 442,956 ล้านบาท โดยโครงสร้างภาคการผลิต ในปี 2559 ส่วนใหญ่อยู่นอกภาคการเกษตร จำนวน 342,010 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 77.21 และภาคเกษตร จำนวน 100,946 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 22.78 ส่วนรายได้เฉลี่ยใน ภาพรวมของกลุ่มจังหวัดเฉลี่ย 887,667 บาท/คน/ปี สำหรับ

สถิติด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ปี 2560 (ม.ค. – มิ.ย. 2560) มีนักท่องเที่ยว และเยี่ยมเยือน จำนวน 5,734,848 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.35 โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยว ปี 2560 (ม.ค. – มิ.ย. 2560) 23,085.66 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.46 มีจำนวนที่พัก/โรงแรม จำนวน 527 แห่ง ดังแสดงในตาราง 1 (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออก จึงเหมาะแก่การท่องเที่ยวทางเลือก เนื่องจากระยะการเดินทางไม่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เมืองหลวง เมืองศูนย์กลางการเดินทาง ซึ่งมีหลายรูปแบบทั้งทางอากาศ ทางน้ำ ทางราง และทางบก ด้วยระบบการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว โดยมีการพัฒนาตลอดเวลา มีสิ่งอำนวยความสะดวกจำนวนมาก เป็นที่นิยมมากขึ้น เกิดรูปแบบการเดินทางในลักษณะการท่องเที่ยวทางเลือก เป็นการท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก หรือท่องเที่ยวคนเดียว

การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีพัฒนาการตั้งแต่อดีตทำให้เกิดความหลากหลายสร้างแรงดึงดูดจากนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็กมีแนวโน้มท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล (Individualism) ส่งผลกระทบระดับต่ำสามารถกระจายตัวนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เน้นท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ ต้องการรับความซาบซึ้งจากคุณค่าวัฒนธรรม สังคมท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจสูง (Mieczkowski, 1995 อ้างใน จินดา สวัสดิ์ทวี, 2562) คำนึงถึงขีดความสามารถรวมทั้งขีดจำกัดทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการรองรับผู้มาเยือนได้อย่างไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ด้วยความพยายามมีส่วนร่วมของชุมชนในการปกป้อง อนุรักษ์ พัฒนาเพิ่มพูนประสิทธิภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Wearing and Neil, 2009 อ้างใน จินดา สวัสดิ์ทวี, 2562) ผสมกลมกลืนกับความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงกับการสร้างมูลค่าทางธุรกิจให้สามารถแข่งขันและพัฒนาความยั่งยืนแก่แหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณลักษณะพิเศษสำหรับการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีแนวโน้มพัฒนาสู่ความสมดุลกับชุมชนเจ้าของถิ่นและผู้มาเยือน (Benur & Bramwell, 2015 อ้างถึงใน จริยา ตันติวรราชย์ และพัทธนันท์ มั่งมี, 2561)

แนวทางของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566 โดยในช่วง พ.ศ. 2544 สมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตรได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อดึงเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศ ด้วยการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานของการบริการเพิ่มรูปแบบบริการและการท่องเที่ยวและการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและท่องเที่ยวซึ่งหลังจากนั้นการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของ 4 ประเทศที่รัฐบาลทุกยุค ทุกสมัยให้ความสำคัญไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติรัฐประหารจนกระทั่งปัจจุบันภายใต้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ก็ได้มีการนำนโยบายการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการดึงดูดเงินตราต่างประเทศเข้ามา ดังนั้น การศึกษาความเชื่อมโยงของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในช่วง พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2566 สะท้อนให้เห็นความพัฒนาของการบริหารจัดการและรูปแบบของการท่องเที่ยวของรัฐบาลในแต่ละยุคอย่างชัดเจน

จากข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกและมีความสนใจนโยบายภาครัฐยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เนื่องจากพื้นที่ภาคตะวันออกมีความพร้อมในหลายเรื่องเช่น การคมนาคมการเดินทางระหว่างเมืองระบบสาธารณูปโภค แหล่งท่องเที่ยวสถานบันเทิง ย่านธุรกิจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติภูเขาน้ำตก ทะเล และการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ผลไม้ นับว่าเป็นทรัพยากรท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทยที่มีจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาในช่วงวันหยุด นอกจากนั้นการศึกษานี้ เพื่อค้นหาคำตอบร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของยุทธศาสตร์สำหรับการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีวิธีการและขั้นตอนอย่างไรในการจัดการพื้นที่ภาคตะวันออกให้มีการพัฒนาศักยภาพ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและนับได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีลักษณะของการศึกษานโยบายภาครัฐและยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือกและศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566
2. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566
3. เพื่อศึกษาข้อจำกัดและแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิदनนำนโยบายไปปฏิบัติทฤษฎีตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model)

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ (2558) ให้ความเห็นว่า กระบวนการทางนโยบายเริ่มจากการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายและการเลิกล้มนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งในวงจรทางนโยบายที่มีความสำคัญ เพราะความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นสำคัญ โดยปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติมีมากมายซึ่งอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบาย

วรเดช จันทรศร (2565) ได้อธิบายว่า การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นเพียงการแสวงหาวิธีการและแนวทางเพื่อการปรับปรุงนโยบาย แผนงานและการปฏิบัติงานในโครงการให้ดีขึ้น โดยเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาหรือสิ่งที่เชื่อมโยงของความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

Adhikary (1995 อ้างถึงใน อิศรากร พัลวลย์, 2564) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7S Model) เพื่อปรับใช้กับการท่องเที่ยว ดังนี้

S1 Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่สะท้อนถึงการผสมกลมกลืนระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์ การวางแผน การดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย

S2 Structure หมายถึง โครงสร้างขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้น การแบ่งหน้าที่ที่เหมาะสม โดยโครงสร้างที่ดีเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว

S3 System หมายถึง ระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึงระบบการจัดการด้านข้อมูล ระบบปฏิบัติการ ทั้งด้านการเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ โดยทุกระบบต้องประสานความร่วมมือกัน และสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

S4 Staff หมายถึง บุคลากรซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่ให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยจัดสรรบุคคลที่มีความละเอียด รอบรู้ มีความผูกพันกับงาน ด้วยความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นเป้าหมายสำคัญ

S5 Skill ผู้ปฏิบัติต้องมีความชำนาญเฉพาะด้าน จึงมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน

S6 Style การปฏิบัติงานโดยบุคลากรที่มีความชำนาญ แม้ว่าแต่ละคนอาจมีลักษณะหรือรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกัน โดยปกติแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ 1. Autocratic Style หรือ Top-Down Style มีการสั่งการจากบนลงล่าง และ 2. Democratic Style หรือ Bottom-Up รายงานผลการปฏิบัติงานจากล่างขึ้นบน

S7 Share การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวให้ดีที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

จากแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค Kotler (1997) อธิบายได้ว่า การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคต้องมีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อและการใช้ของผู้บริโภค เพื่อทราบถึงลักษณะของความต้องการและพฤติกรรม การซื้อและการใช้ของผู้บริโภค คำตอบที่ได้จะช่วยให้ นักการตลาดสามารถจัดกลยุทธ์การตลาดที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมขึ้น

ชิดชนก ศรีเมือง (2561) อธิบายได้ว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวภาพรวมใน 4 จังหวัดทางภาคตะวันออก คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และ ตราด มีความต้องการที่จะพักผ่อนดื่มด่ำกับธรรมชาติและชื่นชมสถานที่ที่สวยงามในพื้นที่ภาคตะวันออกที่มีลักษณะทางภูมิประเทศทางกายภาพที่โอบล้อมไปด้วยทะเลและสถานที่สำคัญหลาย ๆ แห่งในประเทศไทย และมีความคาดหวังเรื่องความสะดวกในการเดินทาง สถานที่พักที่ อยู่ใกล้แหล่งอาหาร

แนวคิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือก

พัทธมน ภมรานนท์ (2562) อธิบายได้ว่า ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมและความต้องการในการท่องเที่ยวแตกต่างไปจากเดิม ที่เป็นเพียงการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น จึงได้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Tourism) คือ การที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป หรือการท่องเที่ยวแบบ Volunteer Tourism คือ การเดินทางท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้วย เช่น กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ต่าง ๆ กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อส่วนร่วม เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมและความต้องการในการท่องเที่ยวแตกต่างไปจากเดิมที่เป็นเพียงการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น จึงได้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก รูปแบบของการท่องเที่ยวคือการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการซึ่งขึ้นอยู่กับความชอบหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวรวมถึงการบูรณาการการท่องเที่ยวทางเลือกกับหน่วยงานอื่นๆ การท่องเที่ยวแบบทางเลือก (Alternative Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่พยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบทางลบ แต่จะส่งเสริมให้ผลในทางบวกต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือกมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การท่องเที่ยวเชิงกิจกรรม (Event Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agritourism) และ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นต้น

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566 ด้วยความเหมาะสมด้านการศึกษาผู้วิจัยเลือกใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาตามวัตถุประสงค์ด้วยการเก็บข้อมูลแบบเชิงลึกเพื่อนำข้อมูล ต่าง ๆ มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยเลือกใช้และตอบคำถามการวิจัยแต่ละประเด็นคำถามและนำเสนอข้อมูลของการวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566 และต้องเป็นบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Performance) ที่อาศัยประจำอยู่ในจังหวัดภาคตะวันออกใน 8 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว รวมจำนวน 9 ราย ประกอบด้วย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 5 ราย 2) รองผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 3 ราย และ 3) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จำนวน 1 ราย ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยผู้ถูกสัมภาษณ์จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยคณะผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถามติดตามข้อมูลข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญ และมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการ คือ

1. การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566

1.2 การสำรวจเอกสาร (Document Surveys) เป็นการสำรวจและศึกษาค้นคว้าจากเอกสารด้านตำราวิชาการงานเขียนสื่อสิ่งพิมพ์งานวิจัยวิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยานิพนธ์วารสารและจุลสารทั้งที่เป็นของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนบทความในหนังสือพิมพ์ครั้งรายวันรายสัปดาห์ข้อมูลจากเว็บไซต์ (Website) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์ส่วนบุคคลแบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 9 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดทำให้เป็นระบบแยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งการเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและจำแนกแยกแยะประเด็นข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และนำเสนอข้อมูลการวิจัย โดยการจัดวางระบบ ตามแบบมาตรฐานงานวิจัยดุสิตวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกประการ

ผลการวิจัย

1. รูปแบบตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือกและศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566 ผลการวิจัย พบว่า

1.1 รูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือก นั้นผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 9 ลักษณะของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงทางเลือก ดังต่อไปนี้ (1) การท่องเที่ยวเชิงกิจกรรม (Event Tourism) (2) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) (3) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) (4) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ (Business Tourism) (5) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) (6) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) (7) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agritourism) (8) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) (9) การท่องเที่ยวเชิงการทำงาน (Workation Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะนั้นมีส่วนเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงทางเลือกให้เพิ่มมากขึ้นโดยมีลักษณะของการออกแบบการท่องเที่ยวในลักษณะเชิงทางเลือกให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและดึงดูดพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวมากขึ้นในรูปแบบของการท่องเที่ยวลักษณะต่างๆซึ่งการแบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้นจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวทำให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวมีความรู้สึกรู้สึกต้องการที่จะเที่ยวในรูปแบบต่างๆมากขึ้นนอกเหนือจากการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นลักษณะแบบเดิม ๆ การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมให้ทำ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างลักษณะของการท่องเที่ยวให้มีความแปลกใหม่มากขึ้นและทำให้สามารถที่จะสร้างการรับรู้ของผู้บริโภคในการท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวต้องการที่จะเข้ามาเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงทางเลือกมากขึ้นและส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศได้มากขึ้นเช่นเดียวกัน

1.2 การท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดภาคตะวันออกของประเทศไทยทั้งหมด 8 จังหวัดซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด (1) ชลบุรี (2) ระยอง (3) สระแก้ว (4) นครนายก (5) ตราด (6) ปราจีนบุรี (7) ฉะเชิงเทรา และ (8) และนำมาอธิบายถึงลักษณะสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกในรูปแบบต่าง ๆ ว่ามีลักษณะซึ่งโดยทั่วไปแล้วอาจอธิบายได้ว่าลักษณะสถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกทางกายภาพนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปแบบของพื้นที่ทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ประกอบกับมีลักษณะของการท่องเที่ยวในรูปแบบของเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงการทำงาน รวมถึงนอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ที่รัฐพยายามมีนโยบายในการผลักดันให้เกิดขึ้นอาทิเช่น การท่องเที่ยวในลักษณะของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งสถานที่แต่ละแห่งในแต่ละจังหวัดของจังหวัดในภาคตะวันออกจะมีลักษณะเป็น สถานที่ท่องเที่ยวในทางเศรษฐกิจเนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ของเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษหรือ EEC ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยวในเชิงธุรกิจเช่นเดียวกันดังนั้นรัฐจึงมีนโยบายในการผลักดันพื้นที่การท่องเที่ยวในส่วนของจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเป็นอย่างมากสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสผ่อนคลายได้อย่างอิสระเสรีมากยิ่งขึ้นรวมถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องจากทางภาครัฐมีนโยบายในการสนับสนุนเป็นอย่างดีจึงทำให้มีผู้มาเที่ยวในจังหวัดภาคตะวันออกจำนวนมาก

1.3 ตัวแสดงในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางเลือกของภาคตะวันออก สรุปได้ว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของรัฐ 14 หน่วยงาน ได้แก่ (1) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (3) สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (4) กระทรวงคมนาคม (5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (6) กระทรวงการคลัง (7) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (8) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (9) กระทรวงศึกษาธิการ (10) สำนักนายกรัฐมนตรี (11) กระทรวงมหาดไทย

(12) กระทรวงอุตสาหกรรม (13) กระทรวงสาธารณสุข (14) กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และหน่วยงานภาคเอกชนที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมี 7 หน่วยงาน ดังต่อไปนี้ (1) สถาบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (2) สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (Association of Thai Travel Agents: ATTA) (3) สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย (สมอ. Professional Guide Association Thailand: PGA) (4) สมาคมส่งเสริมการประชมนานาชาติไทย (5) สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย 6. Thailand Convention and Exhibition Bureau (7) สมาคมไทยบริการท่องเที่ยว (Thai Travel Agents Association: TTAA) ซึ่งหน่วยงานทางภาครัฐและภาคเอกชนเหล่านี้จะมีหน้าที่ที่แตกต่างกันไปในการดูแลและบริหารจัดการจัดการระบบการทำงานของงานของการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันทั้งในหน้าที่โครงสร้างระบบของการทำงานในระบบต่าง ๆ รวมถึงมีการบริหารจัดการร่วมกันมีการบูรณาการความช่วยเหลือระหว่างกันเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ในการวิเคราะห์ตามตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบการจัดการ ซึ่งรูปแบบของการจัดการในลักษณะของการนำตัวแบบการจัดการมาใช้ในการอธิบายการจัดการนโยบายด้านการท่องเที่ยวตัวแบบดังกล่าว อธิบายถึงลักษณะของโครงสร้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่ในการประสานงานและดูแลนโยบายด้านการท่องเที่ยวบุคลากรทางภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำหน้าที่ในการดูแลการนำนโยบายท่องเที่ยวไปปฏิบัติ ตามสถานที่ที่หน่วยงานส่วนกลางภูมิภาคและท้องถิ่นได้จัดเตรียมไว้สำหรับดูแลเกี่ยวกับเรื่องของการประสานงานและการรับนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปปฏิบัติในแต่ละหน่วยงานรวมถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของการท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง นอกจากนี้ งบประมาณก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่กระทรวงการคลังจะมีหน้าที่ในการดูแลและจัดสรรงบประมาณให้กับแต่ละหน่วยงานของรัฐในการที่จะบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของภาคเอกชนก็จะมีหน่วยงาน เช่น นิติบุคคลบริษัทหรือสมาคมจะเป็นผู้ดูแลในส่วนของการบริหารจัดการทุก ๆ ด้านทั้งด้านบุคลากรงบประมาณโครงสร้างสถานที่และวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการบริหารงานและการจัดการการท่องเที่ยวของเขตพื้นที่ภาคตะวันออก นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการระหว่างรัฐกับเอกชนในความร่วมมือเกี่ยวกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกโดยระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐหลาย ๆ หน่วยงานบูรณาการเพื่อผลักดันให้นโยบายเกิดการประสานงานและความร่วมมือกันในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น และทำให้นโยบายมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน หน่วยงานของภาครัฐก็มีการบูรณาการกับเอกชนและภาคประชาชนในการที่จะร่วมกันบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการผลักดันนโยบายให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการร่วมมือหรือการบูรณาการระหว่างกันมักก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของนโยบายและผลักดันนโยบายให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้มากยิ่งขึ้น ระหว่าง 3 ภาคส่วนหน่วยงานคือภาครัฐภาคประชาชนและภาคเอกชน

1.4 การบูรณาการตัวแสดงภาครัฐและเอกชนสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ รูปแบบของการจัดการในลักษณะของการนำตัวแบบการจัดการมาใช้ในการอธิบายการจัดการนโยบายด้านการท่องเที่ยวตัวแบบดังกล่าว อธิบายถึงลักษณะของโครงสร้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่ในการประสานงานและดูแลนโยบายด้านการท่องเที่ยวบุคลากรทางภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำหน้าที่ในการดูแลการท่องเที่ยวสถานที่ที่หน่วยงานส่วนกลางภูมิภาคและท้องถิ่นได้จัดเตรียมไว้สำหรับดูแลเกี่ยวกับเรื่องของการประสานงานและการรับนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปปฏิบัติในแต่ละหน่วยงานรวมถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของการท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง นอกจากนี้ งบประมาณก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่กระทรวงการคลังจะมีหน้าที่ในการดูแลและจัดสรรงบประมาณให้กับแต่ละหน่วยงานของรัฐในการที่จะบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของภาคเอกชนก็จะมีหน่วยงาน เช่น

นิติบุคคลบริษัทหรือสมาคมจะเป็นผู้ดูแลในส่วนของการบริหารจัดการทุกๆด้านทั้งด้านบุคลากรงบประมาณโครงสร้างสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการบริหารงานและการจัดการการท่องเที่ยวของเขตพื้นที่ภาคตะวันออกนอกจากนี้ยังมีการบูรณาการระหว่างรัฐกับเอกชนในความร่วมมือเกี่ยวกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกโดยระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐหลาย ๆ หน่วยงานบูรณาการเพื่อผลักดันให้นโยบายเกิดการประสานงานและร่วมมือกันในทิศทางที่ดียิ่งขึ้นและทำให้นโยบายมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน หน่วยงานของภาครัฐก็มีการบูรณาการกับเอกชนและภาคประชาชนในการที่จะร่วมกันบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่จะให้มีการผลักดันนโยบายให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการร่วมมือหรือการบูรณาการระหว่างกันมักก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของนโยบายและผลักดันนโยบายให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้มากยิ่งขึ้น ระหว่าง 3 ภาคส่วนหน่วยงาน คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน

2. นโยบายของรัฐที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566 ผลการวิจัย พบว่า แบ่งส่วนของนโยบายออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 นโยบายของรัฐในมาตรการทางด้านกฎหมาย เป็นการนำนโยบายในส่วนของข้อกำหนดมาศึกษาซึ่งได้แบ่งออกเป็น 9 แผนที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาและผลักดันรวมถึงมีบทบาทในด้านของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกโดย 9 หน่วยงานดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ (1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (2) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2566-2570 (3) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) (4) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2565 (5) แผนพัฒนาภาคตะวันออกพ.ศ.2560-2565 (6) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 (7) แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565 (8) แผนปฏิบัติการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ (9) แผนวิสาหกิจ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) พ.ศ. 2567-2570 ซึ่งแผนพัฒนาทั้ง 9 นี้จะเป็นแผนพัฒนาที่เป็นนโยบายที่รัฐบาลได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในการที่จะผลักดันให้นโยบายการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นโดยนโยบายดังกล่าวเหล่านี้จะถูกวางแผนถูกกำหนดนโยบายตามกระบวนการของนโยบายและถูกบันทึกไว้ในลักษณะของแผนพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในแผนพัฒนาเหล่านี้จะมียุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งบทบัญญัติตามแผนพัฒนานั้นจะถูกนำมาปฏิบัติตามกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งนโยบายที่อยู่ในแผนเหล่านี้จะเป็นส่วนของนโยบายทางด้านนิเทศน์ที่มีความชัดเจนมีการวางแผนและดำเนินนโยบายไว้อย่างชัดเจนเพื่อที่จะนำไปปฏิบัติและให้เกิดความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้

2.2 นโยบายของรัฐในมาตรการสถาบัน ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการและแนวทางการพัฒนาที่เป็นนโยบายของรัฐในมิติต่าง ๆ ที่รัฐได้มีการวางแผนและจัดทำเป็นรูปแบบของมาตรการที่นำไปปฏิบัติในเชิงพฤติกรรมโดยได้แบ่งออกเป็น 9 โครงการดังต่อไปนี้ (1) กระแสการท่องเที่ยวทางเลือก (2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (3) โครงการการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลภาคตะวันออกให้เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศเอเชียใต้ (4) โครงการการท่องเที่ยวชุมชน หรือการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคตะวันออก (Community Based Tourism: CBT) (5) โครงการ BCG สาขาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคตะวันออก (6) โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขต EEC ให้เป็น B-Leisure Destination – Harmony of Business and Leisure” หรือจุดหมายที่ผสมผสานระหว่างธุรกิจและการพักผ่อน (7) โครงการการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ Co-Creation & Co-Own ภาคตะวันออก (8) โครงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออก และ (9) โครงการ Workation เที่ยวได้ ทำงานด้วย



ดังนั้น โครงการดังกล่าวที่กล่าวมานั้นแล้วแต่เป็นนโยบายที่รัฐได้กำหนดไว้และเป็นมาตรการการพัฒนาที่รัฐส่งเสริมให้เกิดขึ้นในการท่องเที่ยวภาคตะวันออกมาแต่ครั้งก่อนแล้วและนำไปปฏิบัติด้วยหน่วยงานของรัฐและนโยบายส่วนใหญ่เมื่อถูกนำไปปฏิบัติแล้วพบว่าเกิดผลสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างดี

3. ข้อจำกัดและแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566 ผลการวิจัย พบว่า

3.1. ข้อจำกัดของการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก มาจาก (1) ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2551-2554 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงธรรมชาติและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ได้มาตรฐานและยั่งยืน (2) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2559) ระบบโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โครงสร้างเส้นทางคมนาคม และระบบเชื่อมโยงการเดินทาง ในการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค และ (3) แผนพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ.2560-2565 โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน รวมไปถึงภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยของการท่องเที่ยว การเพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวทางเลือกในประเทศไทย มุ่งเน้นการเสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวทางเลือก

3.2 แนวทางการยกระดับในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาแนวทาง 7 แนวทาง คือ (1) การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลภาคตะวันออกให้เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศเอเชียใต้ (2) การท่องเที่ยวชุมชน หรือการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคตะวันออก (Community Based Tourism: CBT) (3) BCG สาขาการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคตะวันออก (4) การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขต EEC ให้เป็น B-Leisure Destination – Harmony of Business and Leisure” หรือจุดหมายที่ผสมผสานระหว่างธุรกิจและการพักผ่อน (5) การท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ Co-Creation & Co-Own ภาคตะวันออก (6) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออก และ (7) การพัฒนาระบบ Workation เที่ยวได้ ทำงานด้วย

ดังนั้นแนวทางทั้ง 7 แล้วแต่เป็นการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายที่เป็นจริงของแนวทาง และยังเกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือก อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. รูปแบบตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือกและศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566 อภิปรายผล ดังนี้ ตัวแสดงการท่องเที่ยวทางเลือก และการบูรณาการตัวแสดงภาครัฐและเอกชนสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติของการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566 ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออก โดยประกอบไปด้วย 8 จังหวัด มีความแตกต่างกันหลายเรื่อง เช่น ทรัพยากรธรรมชาติความเจริญ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเดินทางคมนาคม 8 จังหวัดภาคตะวันออกมีความเจริญของสังคมเมืองแตกต่างกัน เช่น ในจังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จะมีความพร้อมในเรื่องของการเดินทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้เช่นแหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติภูเขา ทะเล (หมู่เกาะ) ป่าไม้ น้ำตกแต่ในจังหวัดอื่นเช่น จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรีจังหวัดสระแก้ว ไม่ได้มีทรัพยากรเช่นเดียวกันในจังหวัดที่ลำดับมาข้างต้นการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองสามารถนำมา

ปรับใช้กับในจังหวัดอื่นที่ไม่ได้มีทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างเช่นจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยรูปแบบของการจัดการในลักษณะของการนำตัวแบบการจัดการมาใช้ในการอธิบายการจัดการนโยบายด้านการท่องเที่ยวตัวแบบดังกล่าวอธิบายถึงลักษณะของโครงสร้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่ในการประสานงานและดูแลนโยบายด้านการท่องเที่ยวบุคลากรทางภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำหน้าที่ในการนำนโยบายรัฐไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของดี วรรณ และดวงกมล ยางงาม (2563) จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติ กรณีศึกษา: การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประเด็นนโยบายภาครัฐที่กำหนดให้มีการนำนโยบายการท่องเที่ยวไปปฏิบัติในพื้นที่การท่องเที่ยวภาคตะวันออกจะพบว่าจันทบุรีเป็นเมืองรองจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ทราบว่าการนำนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติในจังหวัดจันทบุรีโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาไปสู่หน่วยงานอื่น ๆ เช่นภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ธุรกิจและการใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ของ หน่วยงาน ท.ท.ท. เพื่อโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

2. นโยบายของรัฐที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544-2566
อภิปรายผล ดังนี้ การแบ่งส่วนของนโยบายออกเป็น 2 ส่วนคือ (1) นโยบายของรัฐในมาตรการทางกฎหมาย และ (2) นโยบายของรัฐในมาตรการสถาบัน ผู้วิจัยพบว่า ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกระบวนการ ทางนโยบายสาธารณะทั้งสิ้น นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกในพื้นที่ภาคตะวันออกเป็นการศึกษานโยบายของภาครัฐในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายภาครัฐไปปฏิบัติของหน่วยงานราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการบูรณาการแผนงานร่วมกันของภาคเอกชนในพื้นที่ภาคตะวันออก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ (2559) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายสาธารณะทฤษฎีและกระบวนการ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับงานวิจัยเรื่องนโยบายของรัฐที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2566 สรุปสาระสำคัญของการกำหนดนโยบายสาธารณะว่าทฤษฎีและกระบวนการแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์ผลกำไร จะต้องไม่มีการแทรกแซงทางการเมืองเกิดขึ้นการกำหนดหรือการตัดสินใจ นโยบายสาธารณะจะต้องมุ่งในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีการศึกษาองค์ความรู้ของเทคนิคการศึกษานโยบายสาธารณะหรือการศึกษาทักษะทางทฤษฎีให้มีความเชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ความชำนาญในการกำหนดขอบเขตของการกำหนดนโยบายสาธารณะและการเลือกแนวทางการวิเคราะห์การพิจารณาเปรียบเทียบถึงโครงการนโยบายว่ามีการใช้เทคนิคเชิงกลยุทธ์ ความเหมาะสมความคุ้มค่าต่อการออกนโยบายนั้นหรือไม่อย่างไร

3. ข้อจำกัดและแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวทางเลือกในภาคตะวันออก พ.ศ. 2544- 2566
อภิปรายผล ดังนี้ ภาพรวมพบว่าข้อจำกัดต่าง ๆ เกิดจากความต้องการของตลาดแรงงาน แผนงานการสร้าง ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการเสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยให้กับการท่องเที่ยวทางเลือก ดังนั้นแนวทางจากการวิจัยครั้งนี้ ทั้ง 7 แนวทาง สามารถนำไปปรับใช้ได้ เช่น ในการศึกษาพื้นที่ที่โดดเด่นมีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูงอีกทั้งการเข้าชมชนสามารถ เข้าถึงได้อย่างสะดวกและมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ดึงดูด นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเข้าไปใช้บริการ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษา ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการจัดการให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อรักษา สภาพธรรมชาติให้คงสภาพเดิมมากที่สุด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเข้าไปใช้บริการ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษา ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

เพื่อการจัดการให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มัสลิน วุฒิสินธ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกแบบผสมผสานในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลท่าข้าม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า นักพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงสร้างแนวคิดด้านการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้รับกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์แต่ละยุคสมัย ในสภาพของจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและการบริโภคที่มี ปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงหาคำตอบของการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่าง สิ้นเปลือง แต่กลับต้องมุ่งพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรดั้งเดิมให้มีมูลค่าโดยไม่เน้นการลงทุนเพิ่ม สรุป คือ การประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง สร้างสรรค์เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ การต่อยอดทรัพยากรการท่องเที่ยวเดิม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายสุชาติ อินกล้า (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนหอยสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอบะเหลียน จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ จัดการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน สรุปได้ว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่คนในท้องถิ่นได้รับ ประโยชน์ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งเน้น ความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการผลักดันนโยบายให้เกิดขึ้น โดยให้เน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มากขึ้นเพื่อที่จะทำให้นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นนั้นเป็นนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง ด้วยในลักษณะของการร่างนโยบายหรือการวางแผนนโยบายนั้น ภาครัฐให้องค์กรเอกชนและภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากขึ้น เพื่อให้ให้นโยบายนั้น สอดคล้องกับบริบทของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปและความต้องการของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ที่มีมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอการรับฟังความคิดเห็นของหลาย ๆ กลุ่มโดยบูรณาการความร่วมมือการเป็นการ ผลักดันนโยบายในรูปแบบหนึ่งให้เกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. ภาครัฐควรสร้างภาพลักษณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเพิ่มมากขึ้นผ่านการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของไทยนั้นเป็น Soft Power อย่างหนึ่งที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนอง ต่อแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก เพราะปัจจุบัน มีโครงสร้างโลจิสติก และรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อ ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน
2. ควรมีการวิจัยในหลาย ๆ มิติเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น การวัดความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนแห่งการท่องเที่ยว เกี่ยวกับการให้บริการ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อย่างละเอียด โดยแยกให้ ชัดเจนระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ
3. ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และมีการนำ Social network มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ แก่ชุมชน โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ชุมชน และรัฐให้งบประมาณในการสนับสนุน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2560-2564 ฉบับที่ 4 (2560 – 2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- จินดา สวัสดิ์ทวี และนวลจันทร์ พุฒินศิลป์. (2562). ประเมินผลกระทบทางสุขภาพเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสามช่องเหนือ ต.กะไหล อ.ตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จริยา ต้นติวรราชัย และพัทธนันท์ มั่งมี. (2561). ปัจจัยความพึงพอใจที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวตลาดคลองสวน 100 ปี ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ชิดชนก ศรีเมือง. (2561). พฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวทางทะเลภาคตะวันออก (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 13(2), 25-46.
- ทิพาพร พิมพ์สุทธิ. (2558). การวิเคราะห์นโยบาย PS 6301. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัทธมน ภูมรณนถ์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (2561). การท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจไทย. ค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.the101.world/tourism-and-thai-economy/>
- มัสลิน วุฒิสินธ. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกแบบผสมผสานในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตำบลท่าข้าม จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 11(2), 439-450.
- วดี วรรณ และดวงกมล ยางงาม. (2563). การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติ กรณีศึกษา: การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิชาการมนุษย์และสังคมศาสตร์รำไพพรรณี, 1(1), 14-29.
- วรเดช จันทรศร. (2565). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย.
- สุชาติ อินกล้า. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนหอยสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). รายงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีความเป็นประชาธิปไตยของชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลกุดไผ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). การกำหนดนโยบายสาธารณะทฤษฎีและกระบวนการ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 7(2), 101-126.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). แผนปฏิบัติการการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: EEC.
- อิสรากร พัลวัลย์. (2564). พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- Kotler, P. (1997) *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and Control*. (9th ed.). Prentice Hall, Upper Saddle River.